

ประชาสังคม: ทรัพยากรการเรียนรู้ชุมชนเพื่อการสร้างกลไกเมืองแห่งการเรียนรู้

Civil society: community learning resource to reinforce learning city mechanism

อจิรภาส ประดิษฐ์¹, สันต์ สุวัจฉราภินันท์², ปรานอม ต้นสุขานันท์³,
อัมพิกา ชุมมัตถยา⁴ และ จิรันธนิน กิติกา⁵
Ajirapa Pradit¹, Sant Suwathcharapinun², Pranom Tansukanun³,
Umpiga Shummadtayar⁴ and Chiranthanin Kitika⁵

Received: 2022-05-04

Revised: 2023-01-24

Accepted: 2023-02-13

บทคัดย่อ

การสร้างกลไกความร่วมมือและการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ ภายใต้ชุดโครงการวิจัยโครงการข่ายท้องถิ่นกับการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่ในกรอบเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO Institute for Lifelong Learning โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้นหาทรัพยากรเมืองแห่งการเรียนรู้ระดับชุมชน การสร้างกลไกความร่วมมือของภาคประชาสังคมเก่า-ใหม่ในเมือง อันนำไปสู่การขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ ผ่านการศึกษาวิเคราะห์ทรัพยากรและนิเวศการเรียนรู้ของเมืองเชียงใหม่ในพื้นที่ 3 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนควรคำม้า ชุมชนป่าห้า และชุมชนช้างม่อย ร่วมกับการดำเนินการพัฒนากลไกความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการพหุภาคประชาสังคม จำนวน 4 กลุ่ม ในการสร้างให้เกิดกระบวนการความร่วมมือระดับท้องถิ่น ผ่านทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของท้องถิ่น กิจกรรมการศึกษาท้องถิ่น และการสร้างฐานข้อมูลองค์ความรู้แบบข้ามภาคส่วนระหว่างชุมชน ภาคประชาสังคมเก่า-ใหม่ เยาวชน และหน่วยงานท้องถิ่น อันนำไปสู่การพัฒนาเครือข่ายกลไกเมืองแห่งการเรียนรู้ ภายใต้กรอบเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยการสำรวจและระบุทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ เผยให้เห็นสถานการณ์ของทรัพยากรเมืองที่สำคัญกำลังลดลงตามกาลเวลา ประเมินได้จากเงื่อนไขและความสำคัญต่อชุมชนที่มุ่งประเด็นสำคัญเฉพาะกลุ่ม กล่าวคือ ส่วนใหญ่ผู้ที่ยังเห็นคุณค่าและรักษาสภาพทรัพยากรเหล่านั้นเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งมีกำลังถดถอยในการส่งต่อทรัพยากรที่สำคัญต่อการเรียนรู้ และขาดการเชื่อมต่อกับคนรุ่นใหม่โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชน ส่งผลกระทบต่อนิเวศการเรียนรู้ที่มีความสำคัญลดลงตามกาลเวลา ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการเสริมความสามารถชุมชนจากการสร้างกลไกการเรียนรู้ให้

¹ คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่
(Faculty of Art and Architecture, Rajamangala University of Technology Lanna)

ผู้เขียนหลัก (corresponding author) E-mail: apradit27@gmail.com

²⁻⁵ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
(Faculty of Architecture, Chiang Mai University)

สมบูรณ์ และเชื่อมต่อการสร้างความร่วมมือใหม่ ๆ ระหว่างภาคประชาสังคมรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับการทำงานเชิงพื้นที่เมืองมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ประชาสังคมเมือง กลไกความร่วมมือระดับท้องถิ่น การร่วมมือข้ามภาคส่วน ทรัพยากรการเรียนรู้ เมืองแห่งการเรียนรู้

Abstract

Cross sectoral collaboration mechanism and strategic driving process for learning city, under the research project for Local Networks and Learning in Chiang Mai City regarding to UNESCO Institute for Lifelong Learning, aims to locate and identify resources for community-level learning as well as establishing collaborative mechanisms of traditional and contemporary civil society groups to reinforce a learning city framework through study and analysis of learning resources and ecosystems within three local community areas of Chiang Mai, including the Khuan Kha Ma community, Pa Ha community and Chang Moi community. The development of collaborative mechanisms participated between various sectors by using participation action research process, particularly with four specific civil society groups, in order to stimulate development of local collaborative processes through local content-related resources, including local literature, local study activities, and creation of a cross sectoral local study database, between communities, civil society, young people, and local authorities to facilitate development of networks and mechanisms for a learning city. Working within the learning city framework, to explore and identify resources for learning, the study revealed the that current situation of urban resources is declining over time as assessed by condition and importance with respect to communities and specific groups, such as elders, who continue to value and maintain those resources. Transference of resources important to learning is regressing due to lack of communication with younger generations, especially in community areas, affecting the learning ecosystem and decreasing its importance over time. According to these reasons, it requires capacity-building processes to help create a complete learning mechanism and establish new collaborations with new generation civil society groups. It is imperative to effect connection and involvement with new civil society groups for future urban development.

Keywords: civil society, local collaboration, cross sectoral collaboration, learning resource, learning city

บทนำ

เมืองเชียงใหม่เติบโตอย่างรวดเร็ว (rapid growth) ในช่วงเกือบ 30 ปีที่ผ่านมา มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องพิจารณาจากตัวเลขประชากรในช่วง 20 ปี (พ.ศ. 2540 – พ.ศ. 2560) มีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 1.57 ล้านคน เป็น 1.61 ล้านคน ด้านความเป็นเมือง (urbanization) พิจารณาจากการใช้เครื่องมือในการกำหนดทิศทางและการควบคุมการเติบโตของเมือง เพื่อควบคุมการเติบโตอย่างไร้ทิศทาง (urban sprawl) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเมืองเชียงใหม่จะมีจำนวนประชากรมาอาศัยอยู่เพิ่มขึ้น แต่พบว่าจำนวนประชากรในเขตเทศบาลลดน้อยลงอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลจากเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า จำนวนประชากรลดลงจาก 1.72 แสนคน ในปี พ.ศ. 2540 เหลือเพียง 1.21 แสนคน ในปี พ.ศ. 2562 เมืองเชียงใหม่จากลักษณะที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ประกอบกับประวัติศาสตร์ด้านวัฒนธรรมล้านนาที่มีความยาวนานกว่า 725 ปี และการมีหน่วยงานศึกษาอย่างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นมหาวิทยาลัยระดับภูมิภาค จึงส่งผลให้เมืองเชียงใหม่มีคุณลักษณะเป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญในการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อตอบสนองการเติบโตของเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้อยู่อาศัยเดิมย้ายออก เกิดการเคลื่อนตัวขององค์ความรู้ที่ติดอยู่กับบุคคลและสถานที่ออกจากเมือง

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ประชาคมเมืองเชียงใหม่มีคุณลักษณะเฉพาะตน กล่าวคือ มีการทำงานร่วมกันส่งเสริม ต่อต้าน และขับเคลื่อนการพัฒนาและอนุรักษ์เมืองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 เป็นลักษณะการทำงานดังกล่าวเป็นการรวมกลุ่มระหว่างนักวิชาการมหาวิทยาลัย นักวิชาการท้องถิ่น และประชาคม เพื่อสร้างข้อเสนอและข้อเรียกร้อง ตลอดจนตั้งคำถามต่อนโยบายและการทำงานของภาครัฐ คุณลักษณะเหล่านี้สร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายในการรักษาคุณค่าวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ ทั้งมิติที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ (tangible and intangible cultural heritage) รวมถึงการส่งเสริมให้พลเมืองมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะและวัฒนธรรมการทำงานในพื้นที่ (Wongkongkaew, 2021) อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนงานของกลุ่มประชาสังคมและหน่วยงานรัฐ ยังเป็นการขับเคลื่อนงานอย่างเป็นเอกเทศ โดยหน่วยงานท้องถิ่นที่มีหน้าที่ทำตามนโยบายส่วนกลางในการขับเคลื่อนเมืองบนพื้นฐานความเข้าใจด้านวัฒนธรรมและทรัพยากรของตนเอง ในขณะที่ภาคประชาสังคมขับเคลื่อนงานโดยอาศัยจิตอาสาในการดำเนินงานและเมื่อภาครัฐมีการดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่ขัดแย้งกับความเชื่อท้องถิ่น ภาคประชาสังคมจะทำหน้าที่ในการคัดค้าน ตั้งคำถาม และพยายามหาข้อตกลงหรือแนวร่วมในการทำงานแล้วแต่กรณี

ประกอบกับ เทศบาลนครเชียงใหม่ได้เข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายระดับโลกเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโกในปี พ.ศ. 2563 ทำให้หน่วยงานท้องถิ่นต้องมึบทบาทในการส่งเสริมหรือเพิ่มกำลังให้แก่บุคคล ตลอดจนการสร้างร่วมมือทางสังคม พร้อมทั้งพัฒนากระบวนการมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างครอบคลุม ด้วยเหตุนี้ บทความวิจัยจึงมุ่งนำเสนอถึงกระบวนการ ผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินการทบทวนกระบวนการขับเคลื่อนประชาคมเมืองเชียงใหม่ วิเคราะห์ความเชื่อมโยงการทำงานของประชาสังคมเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเมืองปัจจุบันอย่างมาก ผ่านการเชื่อมโยงทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ระดับเมืองในพื้นที่ศึกษาและการทำงานเชื่อมต่อระหว่างชุมชน ภาคประชาสังคมอื่น ๆ เยาวชน และหน่วยงานท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ระดับเมือง จากกระบวนการทำงานและวิเคราะห์งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (participation action research) ในพื้นที่ 3 พื้นที่ ประกอบด้วย ชุมชนควรค่าม้า ชุมชนป่าห้า และชุมชนช้างม้อย ภายใต้แนวคิดเชียงใหม่เมืองแห่งการเรียนรู้ต่อไป

เมืองแห่งการเรียนรู้: ประสบการณ์ ภาพสะท้อน และโอกาสการพัฒนาเมือง

สถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยูเนสโก (UNESCO Institute for Lifelong Learning - UIL, 2015) กล่าวถึง แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมแห่งการเรียนรู้ที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง อาทิ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ เมืองแห่งการเรียนรู้ และภูมิภาคแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเกิดขึ้นในโลกตะวันตกในช่วงปี พ.ศ. 2523 ต่อมา พ.ศ. 2533 ในบริบทของเอเชียโดยเฉพาะเอเชียตะวันออก ถือเป็นยุคที่ 2 ของการนำแนวคิดเรื่องเมืองแห่งการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความยั่งยืน โดยผ่านการทำงานระหว่างหุ้นส่วน (partnership) การทำงานบนฐานการวิจัย (research base) เชื่อมโยงและสนับสนุนมรดกทางวัฒนธรรม (cultural heritage) และวัตถุประสงค์ทางสังคมที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ โดยมีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในประเทศจีน เกาหลีใต้ และไต้หวัน (Kearns, 2015) ปรากฏการณ์ดังกล่าว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั่วโลกด้านการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เมืองแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างบุคคล องค์กร สังคม เศรษฐกิจ ความเจริญด้านวัฒนธรรม และการพัฒนาอย่างยั่งยืนเข้าด้วยกัน โดยคุณลักษณะของเมืองแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย การเรียนรู้ร่วม (inclusive learning) ในระบบการศึกษา การฟื้นฟูการเรียนรู้ ในครอบครัวและชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในและนอกสถานที่ การใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่เพิ่มเติม การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ การเรียนรู้วัฒนธรรมที่มีชีวิตชีวา โดยทั้ง 6 คุณลักษณะข้างต้นจะต้องเกิดขึ้นบนพื้นฐาน 3 ประการ อันเสริมสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) เจตจำนงและความมุ่งมั่นทางการเมืองที่แข็งแกร่ง (2) การกำกับดูแลและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด (3) การระดมและการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

แม้ว่าแนวคิดเรื่องเมืองแห่งการเรียนรู้โดยองค์การยูเนสโกจะถูกรับทั่วโลกว่าเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ยังมีคำถามต่อแนวคิดนี้โดยเฉพาะในโลกตะวันตกอันเกี่ยวข้องกับบริบทและประวัติศาสตร์ที่มีความเฉพาะเจาะจง จากการศึกษาของ The Schumacher Institute for Sustainable Systems (Parker, 2019) เกี่ยวข้องกับแนวคิดบูรณาการการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (integrated lifelong learning and sustainable development) ได้ตั้งข้อสังเกตหนึ่งในตัวชี้วัดของแนวคิดดังกล่าว โดยเสนอว่าแทนที่การเรียนรู้จะช่วยเหลือระบบเศรษฐกิจ ในทางกลับกันเศรษฐกิจหรือระบบเศรษฐศาสตร์ควรทำหน้าที่สนับสนุนประชาชนและโลกใบนี้ ทั้งได้ตั้งคำถามว่าทำอย่างไรให้สามารถนำเสนอการเรียนรู้ที่น่าเชื่อถือมากกว่าตัวชี้วัดผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (gross domestic product: GDP)

การพัฒนาอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในทุกระดับตั้งแต่ระดับมหภาค (macro) และระดับจุลภาค (micro) ซึ่งความร่วมมือทางสังคมแบบข้ามภาคส่วน (cross sectoral collaboration) มีแนวโน้มขยายตัวอย่างรวดเร็ว (Child, Faulkner & Tallman, 2005) โดยคุณลักษณะของความร่วมมือข้ามภาคส่วนเกิดขึ้นเมื่อองค์กรหรือหน่วยงานอย่างน้อย 2 แห่ง ทำงานร่วมกันภายใต้ผลประโยชน์และทรัพยากรเดียวกัน (shared resources) เพื่อประสิทธิผลสำเร็จภายใต้เป้าหมายเดียวกัน (mutual goal) ทำให้เกิดการสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วน อันส่งผลสัมฤทธิ์ด้านสังคมอย่างเห็นได้ชัด (Barth, Cruz & Miguel, 2018) และมีผู้เกี่ยวข้องซึ่งร่วมมือกันในหลากหลายทิศทาง โดยบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. ภาครัฐ มีบทบาทในการนำทางรัฐบาลส่วนกลาง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น

2. ภาคธุรกิจ มีบทบาทในการสร้างผลกำไรผ่านกระบวนการร่วมมือ องค์กรด้านการเงิน นักลงทุน ทั้งระดับเล็กและกลาง รวมถึงมูลนิธิต่าง ๆ

3. ภาคสังคม รวมถึงองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit organization) กลุ่มธุรกิจเพื่อสังคม กลุ่มอาสาสมัคร และองค์กรเพื่อชุมชน

การร่วมมือทำงานข้ามภาคส่วนจะช่วยให้เกิด (1) ความสมบูรณ์ด้านทักษะและทรัพยากรในการทำงาน (complementarity of skills and resources) ผ่านกระบวนการจัดการร่วมกัน (joint operation) (2) วิธีการเข้าถึงที่หลากหลาย (multidimensional approaches) การทำงานร่วมกันมักจะเกิดอุปสรรคและข้อจำกัดในขอบเขตการทำงาน ดังนั้น การทำงานข้ามภาคส่วนจะมาช่วยลดข้อจำกัดเหล่านั้น และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมนำเสนอมุมมองในการทำงานและร่วมกันทำงาน เพื่อไปสู่เป้าหมายและผลทางสังคมร่วมกัน และ (3) บทบาทความเข้มแข็ง (playing strengths) การร่วมมือทำงานข้ามภาคส่วนช่วยให้บริการสาธารณะ สามารถตอบสนองต่อความต้องการทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นวัตกรรมที่อยู่ในขั้นตอนการทดลองและพัฒนาสามารถนำเสนอและทดลองความเสี่ยงอย่างเป็นสาธารณะ โดยสามารถปรับขนาดให้เป็นไปตามเป้าหมายและสามารถดึงดูดความสนใจในการลงทุนร่วมได้ ทั้งนี้ กระบวนการค้นหาหุ้นส่วนเพื่อความยั่งยืน โดยเฉพาะกับองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ สามารถระบุผ่านการวิเคราะห์ 9 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) บทบาทขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (2) ความยั่งยืนภายในกระบวนการความร่วมมือ (3) วัตถุประสงค์การพัฒนาความยั่งยืน (4) การสื่อสาร (5) โครงการธรรมาภิบาล (6) การดำเนินการที่แบ่งหน้าที่กัน (7) ความน่าเชื่อถือ (8) ความแตกต่างของประสบการณ์ และ (9) องค์กรของหุ้นส่วนร่วมทำงาน (Merkel & Seidel, 2018)

ปัญหาพยศ (wicked problem) กลายเป็นความท้าทายสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืน เหตุเนื่องจากความแตกต่างตามธรรมชาติและความเข้าใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการทำงาน เอกสารเรื่อง Toward collaborative cross-sector business models for sustainability ของ Pedersen, et al. (2021) ซึ่งได้ทำการศึกษาความท้าทายในการสร้างความร่วมมือแบบข้ามภาคส่วน โดยเฉพาะในมิติของการสร้างโมเดลธุรกิจที่ขับเคลื่อนด้วยความยั่งยืน (sustainability-driven business model) ผ่านทฤษฎี แนวคิด และการปฏิบัติจริง โดยจากการศึกษา พบว่า การรับมือกับปัญหาพยศ ในกระบวนการความร่วมมือแบบข้ามภาคส่วน จำเป็นต้องเกิดกระบวนการสร้างสรรค์ร่วมกัน (co-creation) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะช่วยให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรุ่นใหม่ มีพื้นที่ในการออกแบบกระบวนการร่วมกัน เนื่องจากความคิดเห็นของคนกลุ่มนี้มักจะถูกแทรกแซงและรบกวนจากโมเดลธุรกิจแบบประเพณีนิยม (conventional business)

ทั้งนี้ ในกระบวนการความร่วมมือเพื่อสร้างความยั่งยืนของโมเดลธุรกิจแบบข้ามภาคส่วน จำเป็นต้องเกิดการบูรณาการจากมุมมองแตกต่างกันอย่างมาก ซึ่งถูกแบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 เมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ถูกแยกออกจากกระบวนการทำงาน (the weak interpretation) จะตอบสนองกับชุมชนอยู่ในระดับที่จำกัดและใช้เครื่องมือเป็นหลักในการทำงาน และรูปแบบที่ 2 กระบวนการทำงานที่รวมบริบทในพื้นที่ (the strong interpretation) ในกระบวนการพิจารณาเชิงกลยุทธ์ (strategic consideration) จะเกิดกระบวนการทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ บูรณาการการทำงานร่วมกันหลายภาคส่วน และเกิดความร่วมมือระดับสูงในเชิงบริบทมากกว่าการทำงานด้านเดียว (Clarke & Crane, 2018)

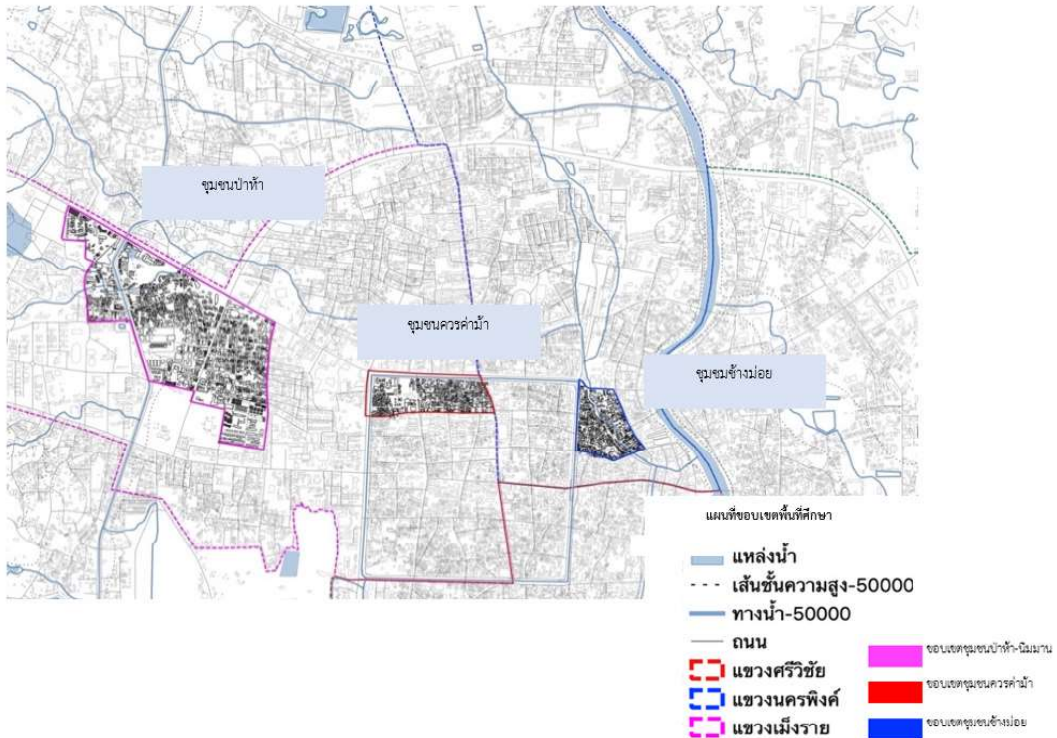
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ทรัพยากรเครือข่ายและนิเวศการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่ ร่วมกับการวิเคราะห์สถานการณ์ความร่วมมือระดับท้องถิ่นของกลุ่มเครือข่ายและภาคประชาสังคม ในการขับเคลื่อนกลไกการรักษาทรัพยากรการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่
2. เพื่อการพัฒนากลยุทธ์การศึกษาท้องถิ่น บนฐานกลไกการขับเคลื่อนการเรียนรู้ระดับเมืองและต่อยอดระดับความร่วมมือข้ามภาคส่วน

ขอบเขตการศึกษา

จากกรอบแนวคิดงานวิจัยในการเลือกชุมชน ประกอบด้วย จำนวนภาคประชาสังคมที่ทำงานในพื้นที่ ทรัพยากรเมืองแห่งการเรียนรู้ และความเชื่อมโยงทางธรรมชาติในประเด็น (1) ชุมชนมีกระบวนการขับเคลื่อนงานร่วมกับภาคประชาสังคมเมืองและหน่วยงานท้องถิ่น (2) ชุมชนมีความเชื่อมโยงด้านทรัพยากรด้านวัฒนธรรมและความเชื่อภายใต้กรอบเมืองแห่งการเรียนรู้ และ (3) ความพร้อมของการทำงานระหว่างภาคประชาสังคมและผู้นำชุมชน ทำให้ระบุขอบเขตการศึกษารอบกลุ่ม 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนในเขตพื้นที่เมืองเก่าเชียงใหม่ เช่น ชุมชนควรคำม้า และชุมชนช่างม่อย และชุมชนในย่านการค้าถนนนิมมานเหมินท์ เช่น ชุมชนป่าห้า (ดังภาพที่ 1) อันนำไปสู่บทบาทของการสร้างกลไกการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมแบบข้ามภาคส่วนกับชุมชน ดังนี้

1. ชุมชนควรคำม้า บทบาทชุมชนศิลปะเพื่อการขับเคลื่อนชุมชน กล่าวคือ เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งด้านการดูแลพื้นที่ผ่านความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชน ศิลปินในชุมชน และชาวชุมชนที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์ โดยมีกิจกรรมด้านศิลปะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ในการขับเคลื่อนชุมชน
2. ชุมชนป่าห้า บทบาทชุมชนนิเวศเมืองขับเคลื่อนชุมชน กล่าวคือ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณต้นของระบบนิเวศน้ำที่เชื่อมโยงระหว่างดอยสุเทพและเมืองเก่าเชียงใหม่ ยังคงมีเส้นทางน้ำที่สำคัญและร่องรอยทางน้ำทางธรรมชาติที่หลงเหลือ ทั้งนี้ที่ตั้งและการขยายตัวของชุมชนทำให้ขาดการเชื่อมโยงการทำงานกับกลุ่มประชาสังคม
3. ชุมชนช่างม่อย บทบาทชุมชนฟื้นฟูการค้าและส่งต่อวัฒนธรรมเดิม อันเป็นฐานรากของทรัพยากรชุมชนเดิม กล่าวคือ การกวนข้าวยาคุ้ เป็นประเพณีที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและกระบวนการกระตุ้นเพื่อยกระดับให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

ภาพที่ 1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษาในสามชุมชน ได้แก่ ชุมชนป่าห่า ชุมชนควรม้า และชุมชนช้างม้อย

วิธีดำเนินงานวิจัย

แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์และระบุทรัพยากรเมืองเพื่อการเรียนรู้แบบข้ามภาคส่วน พร้อมกับการสังเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของความร่วมมือทางสังคม (social collaboration) ที่มีผลต่อการเรียนรู้ท้องถิ่นและความร่วมมือระดับเมือง ประกอบด้วย (1) การระบุทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกลไกความร่วมมือ เน้นประเด็นการขับเคลื่อนเมืองเชียงใหม่ที่สำคัญตามเส้นเวลา (timeline) (2) การทบทวนวรรณกรรม และเอกสารที่เกี่ยวข้อง (3) การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านผังเมือง วัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ การจัดกลุ่มทรัพยากร เพื่อค้นหาปริมาณทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกลไกความร่วมมือกลุ่มเครือข่ายและประชาสังคมเมือง (4) ระบุตำแหน่งกิจกรรมและทรัพยากรบนแผนที่ เพื่อค้นหาความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของกิจกรรมและแนวทางการขับเคลื่อน และ (5) จำลองความสัมพันธ์เครือข่าย เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างภาคประชาสังคม เครือข่าย และหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

2. กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นการพัฒนากระบวนการศึกษาท้องถิ่น เพื่อสร้างโปรแกรมการเรียนรู้ระดับเมือง ประกอบด้วย (1) การทำประชุมกลุ่มย่อย ร่วมกับภาคประชาสังคม ภายใต้ประเด็นสำคัญ ได้แก่ การหาความเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มเดิมและกลุ่มใหม่ การค้นหาประเด็นอื่นนอกเหนือจากเรื่องวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และความคาดหวังว่าจะสามารถเกาะเกี่ยวภาคประชาสังคมใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น (2) ประชุมเชิงปฏิบัติการ Chiang Mai city forum และ (3) การเชื่อมต่อการทำงานร่วมกันระหว่าง ภาคประชาสังคม ชุมชนเก่า-ใหม่ และเทศบาลนครเชียงใหม่ ผ่านการสนับสนุนกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในชุมชนเป้าหมายทั้ง 3 ชุมชน

3. วิเคราะห์ปัจจัยสำคัญในการสร้างความร่วมมือของกลุ่มเครือข่ายประชาสังคม เพื่อออกแบบกลไกการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยมีเมืองเป็นแหล่งทรัพยากรในการเรียนรู้ ระบุขอบเขตหน้าที่ของกลุ่มองค์กร หรือกลุ่มบุคคล เพื่อสร้างภาคีเมืองแห่งการเรียนรู้ อันเป็นหน่วยสำคัญในการขับเคลื่อนกลไก

4. ถอดบทเรียนกระบวนการทำงาน เพื่อพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น บนฐานกลไกการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมการเรียนรู้ระดับเมืองจากภาคประชาสังคมแบบข้ามภาคส่วน

ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ของบุคคล กลุ่มประชาสังคม เครือข่ายหน่วยงานในการทำงานการขับเคลื่อนเมืองขั้นต้น (local study) พบว่า สามารถแบ่งลักษณะของการทำงานแต่ละกลุ่มออกเป็น (1) องค์กรหรือกลุ่มที่ขึ้นทะเบียนและภาครัฐ (2) องค์กรหรือเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการขยายผล (3) องค์กรหรือกลุ่มขับเคลื่อนที่เชื่อมโยงผ่านการทำงานร่วมกัน และ (4) องค์กร เครือข่าย หรือ กลุ่มที่มีความเชื่อมโยงผ่านแนวคิดและตัวบุคคลเดียวกัน ซึ่งนำมาสู่การศึกษาและข้อค้นพบในแต่ละส่วนย่อย ดังนี้

1. ทรัพยากรด้านเครือข่ายและนิเวศการเรียนรู้ของเมืองเชียงใหม่ ประกอบด้วย

1.1 ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกลไกความร่วมมือ

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มประชาสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเมืองเชียงใหม่ด้านต่าง ๆ ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2564) จำนวน 28 กลุ่ม พบว่า แต่ละกลุ่มมีความสนใจและขับเคลื่อนประเด็นที่มีความทับซ้อน และไม่ได้เกี่ยวข้องเพียงประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์สามารถระบุช่วงเวลาการทำงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 จนถึงปัจจุบัน ทำให้พบประเด็นการทำงานขับเคลื่อนครอบคลุมทั้งหมด 12 ประเด็น โดยมีจำนวนกลุ่มที่เกี่ยวข้องมากที่สุด คือ ประเด็นด้านการพัฒนาชุมชน (ร้อยละ 92.85) รองลงมา คือ ประเด็นด้านการอนุรักษ์เมือง (ร้อยละ 89.28) และประเด็นด้านคุณภาพเมือง (ร้อยละ 75) (ดังตารางที่ 1) ตามลำดับ

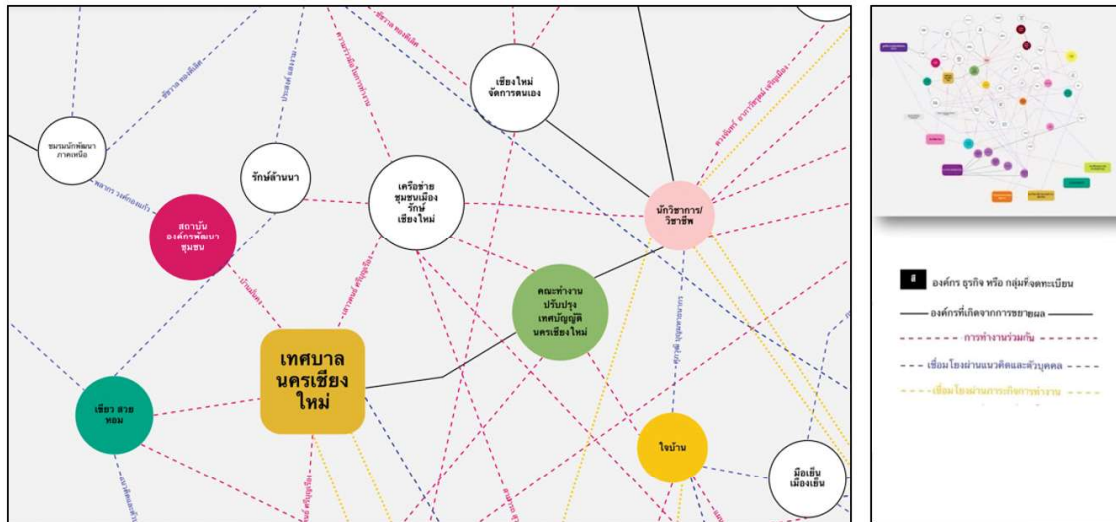
ตารางที่ 1 ร้อยละความสนใจประเด็นการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมเมืองเชียงใหม่

อันดับ	ประเด็นขับเคลื่อน	จำนวน (กลุ่ม)	ร้อยละ (%)
1	การพัฒนาชุมชน	26	92.85
2	การอนุรักษ์เมือง	25	89.28
3	คุณภาพเมือง	21	75
4	ทรัพยากรด้านสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ	20	71.42
5	การออกแบบ	11	39.28
6	เด็กและเยาวชน	11	39.28
7	วัฒนธรรม	10	35.71
8	พื้นที่สีเขียว	10	35.71
9	ศิลปะ	9	32.14
10	อาหาร	8	28.57
11	นโยบาย	8	28.57
12	ข่าวสารและการประชาสัมพันธ์	4	14.28

1.2 ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการทำงานแบบข้ามภาคส่วนเมืองเชียงใหม่

การสร้างแผนที่จำลองความสัมพันธ์ (relationship network) ของกลุ่มประชาสังคมทั้ง 28 กลุ่ม พบว่า มีความเชื่อมโยงของบุคคล เครือข่าย และองค์กร ที่สามารถสะท้อนกลไกการทำงานอย่างไม่เป็นทางการ อาทิ การอนุรักษ์ พัฒนาเมือง สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยจำลองความเชื่อมโยงเป็นดังภาพที่ 2 ปรากฏให้เห็นถึงโครงสร้างของเครือข่าย ประกอบด้วย (1) องค์กรหรือกลุ่มที่ขึ้นทะเบียนและหน่วยงานภาครัฐ (2) องค์กรหรือเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการขยายผล (3) องค์กรหรือกลุ่มขับเคลื่อนที่เชื่อมโยงผ่านการทำงานร่วมกัน และ (4) องค์กร เครือข่าย หรือกลุ่มที่มีความเชื่อมโยงผ่านแนวคิดและตัวบุคคลเดียวกัน

นอกจากนี้ การใช้เครื่องมือการระบุเหตุการณ์บนเส้นเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 - พ.ศ. 2564 และการจำแนกกลุ่มประเภททรัพยากร พบทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการทำงานแบบข้ามภาคส่วนเมืองเชียงใหม่ ประกอบด้วย (1) ความร่วมมือที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนด้านสถานที่ หรือสถาปัตยกรรมระดับเมือง (ร้อยละ 25) อาทิ การร่วมมือของนักวิชาการ ชุมชน และชาวเชียงใหม่ในการต่อต้านการสร้างกระเช้าไฟฟ้าในปี พ.ศ. 2529 การต่อต้านการสร้างทางยกระดับ และการสร้างบ้านพักตุลาการในพื้นที่ดอยสุเทพ เป็นต้น (2) การขับเคลื่อนเพื่อตอบสนองต่อปัญหา (ร้อยละ 20) อาทิ การร่วมมือกันระหว่างนักวิชาการและเทศบาลนครเชียงใหม่ในการออกเทศบัญญัติปี พ.ศ. 2557 และการรวมกลุ่มของชาวบ้านชุมชนวัดเกต-ฟ้าฮ่าม และนักวิชาการในการยื่นขอเรียกร้องขอเปลี่ยนสีผังเมืองในชุมชนดังกล่าว ซึ่งสัมฤทธิ์ผลในเวลาต่อมา และ (3) เครือข่ายการและความร่วมมือระดับเมืองในการขับเคลื่อนกลไก (ร้อยละ 16) อาทิ การเกิดเครือข่ายชุมชนเมืองรักษ์เชียงใหม่ กลุ่มเขียวสวยหอม และภาคประชาสังคมอื่น ๆ ในการขับเคลื่อนเมือง

ภาพที่ 2 ลักษณะความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในการทำงานระหว่างภาคประชาสังคม หน่วยงาน และภาคการศึกษาในพื้นที่เมืองเชียงใหม่

1.3 ความต้องการทรัพยากรที่สำคัญของเมืองด้านกลไกการขับเคลื่อนที่ยั่งยืนและต้องการให้มีการพัฒนา

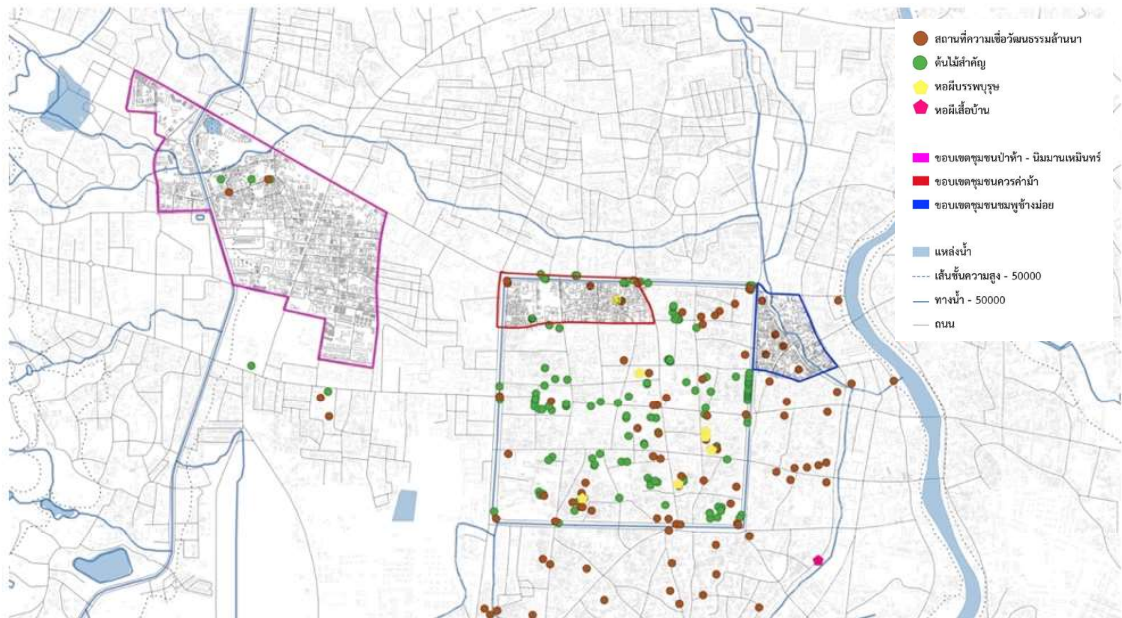
สรุปจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ Chiang Mai city forum ในรูปแบบกลุ่มย่อย จำนวน 22 คน (ดังตารางที่ 2) ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มประชาสังคม 3 ระดับ ได้แก่ ระดับเมือง ระดับชุมชน และระดับย่าน โดยมีความต้องการ ประกอบด้วย ด้านฐานข้อมูลเมืองที่เป็นสาธารณะ กำลังคน หรือหน่วยงานกลาง และด้านพื้นที่กลาง ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ความต้องการทรัพยากรที่สำคัญของเมืองด้านกลไกการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้

อันดับ	ร้อยละ	ความต้องการ	เหตุและผลสนับสนุน
1	32	ฐานข้อมูลเมืองที่เป็นสาธารณะ	มีความจำเป็นอย่างมากในการขับเคลื่อนประเด็นต่าง ๆ ข้อมูลเมืองไม่ว่าจะมาจากแหล่งไหน ควรจะมีการแบ่งปัน เผยแพร่ และส่งต่อระหว่างกลุ่มคนทำงาน เพื่อลดปัญหาการทำงานซ้ำซ้อนและเป็นการต่อยอดการทำงานในประเด็นที่ขาดหาย โดยข้อมูลเมืองควรมีหน่วยงานกลางในการจัดการและมีการเผยแพร่อย่างเป็นสาธารณะ
2	28	กำลังคน หรือ หน่วยงานกลาง	ทำหน้าที่ประสานและเชื่อมโยงการทำงาน ให้ข้อมูลเครือข่ายการทำงาน และเก็บข้อมูลการทำงานของกลุ่มองค์กร หรือ เครือข่ายการขับเคลื่อนเมือง เพื่อให้กระบวนการทำงานของภาคประชาสังคมเกิดความต่อเนื่อง และสามารถร่วมกันออกแบบวางแผนการทำงานมากขึ้น
3	22	พื้นที่กลาง	พื้นที่กลางการเรียนรู้ของเมือง เป็นแหล่งรวมทรัพยากรที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนเมืองเพื่อการเรียนรู้ อาทิ ฐานข้อมูล แผนที่ เอกสาร และพื้นที่ทำงานเพื่อแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มคนทำงาน รวมถึงเป็นสถานที่เปิดให้ผู้ที่สนใจได้มีส่วนร่วมในการทำงานขับเคลื่อนและเป็นส่วนหนึ่งของกลไก
4	18	เงินทุนในการขับเคลื่อน	การพิจารณาทุนจำเป็นต้องมีความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้กลุ่มคน หรือเครือข่ายการทำงานในการขับเคลื่อนเมืองเข้าถึง และมีความยืดหยุ่นในการใช้เงินทุนให้เข้ากับงานปฏิบัติ

1.4 ทรัพยากรเมืองแห่งการเรียนรู้ในพื้นที่ศึกษา

การขับเคลื่อนงานของภาคประชาสังคมเมือง ที่มุ่งเน้นการรักษาคุณค่าด้านวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ ทั้งในมิติที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ (tangible and intangible cultural heritage) รวมถึงการส่งเสริมให้พลเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ภายใต้กรอบการทำงานเมืองแห่งการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการค้นหาทรัพยากรด้านคน (people) สถานที่ (place) ความทรงจำ (memory) และสิ่งของ (object) พบว่า ทรัพยากรดังกล่าวมีการยึดโยงและเกี่ยวข้องกันในลักษณะคุณค่าร่วม (share value) เชิงวัฒนธรรมภายในขอบเขตพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 ชุมชน ได้แก่ สถานที่ ความเชื่อ วัฒนธรรมล้านนา ต้นไม้สำคัญ หอผีบรรพบุรุษ และหอผีเสื้อบ้าน (ดังภาพที่ 3) ซึ่งมีความหลากหลายและซับซ้อนด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ดังกล่าว จำเป็นต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ กล่าวคือ แม้ว่าชุมชนจะมีความหลากหลายทางด้านประวัติศาสตร์และยังมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวประวัติศาสตร์เหล่านั้น โดยไม่สามารถลบอดีตจากการคิดถึงอนาคตได้

ภาพที่ 3 การกระจายตัวของทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและมรดกทางวัฒนธรรม

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีมุมมองที่แข็งแกร่งต่อกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเข้าไปทำงานกับประเด็นดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้ที่ดีที่สุดเกิดขึ้นจากการเพิ่มประสิทธิภาพความเข้าใจต่อวัฒนธรรมของตน และของผู้อื่นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม (Parker, 2019) ดังนั้น ในการขับเคลื่อนให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้บนฐานความร่วมมือภายในชุมชน จึงทำการสรุปทรัพยากรสำคัญ และแยกประเภทตามกรอบการทำงานเมืองแห่งการเรียนรู้ที่ภาคประชาสังคมสามารถเชื่อมความสัมพันธ์เหล่านั้นร่วมด้วยได้ (ดังตารางที่ 3) รวมถึงการทำแผนที่ข้อมูลทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกรอบการทำงานเมืองแห่งการเรียนรู้ และนำข้อมูลดังกล่าวลงสำรวจพื้นที่เพิ่มเติม พร้อมสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในชุมชนและผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรดังกล่าวเพื่อจัดเก็บข้อมูลเชิงลึก (ดังภาพที่ 4) ให้สามารถระบุคุณค่าหลัก (core value) ของพื้นที่ทั้ง 3 ชุมชนต่อไป

ตารางที่ 3 สรุปทรัพยากรที่สำคัญต่อการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานข้ามภาคส่วนในพื้นที่ 3 ชุมชน

ชุมชน	ทรัพยากรที่สำคัญต่อการเรียนรู้ขอชุมชน		
	คน	สถานที่	ความทรงจำ
ชุมชน ควรคำม้า	(1) Addict Art Studio (2) ชุมชนควรคำม้า	(1) บ้านบรรพบุรุษ (2) บ้านเก่า (3) กลุ่มบ้านไม้เก่า	(1) ปรากฏชุมชน
	<p>ความสำคัญ: กิจกรรม “กิน หอม ต่อม ม่วน” เกิดขึ้นจากการผลักดันร่วมกันระหว่างศิลปินเจ้าของ Addict Art Studio และประธานชุมชนควรคำม้า ร่วมกับสมาชิกชุมชนที่ใช้งานศิลปะบนกำแพง และการจัดกิจกรรมดนตรีเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นที่รู้จักและสร้างรายได้ภายในชุมชน</p>	<p>ความสำคัญ: บ้านดั้งเดิมที่ถูกถ่ายทอดส่งต่อให้แก่ลูกหลาน ยังมีการรักษาหอผีหรือ หอบรรพบุรุษไว้ เพื่อยึดโยงเครือญาติของตระกูลไว้ มีการรักษาธรรมชาติภายในให้ใกล้เคียงกับอดีตมากที่สุด โดยบ้านไม้เหล่านี้ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่</p>	<p>ความสำคัญ: ผู้อยู่อาศัยในชุมชนที่สามารถถ่ายทอดความทรงจำและองค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชนและเมืองเก่าเชียงใหม่</p>
ชุมชน ป่าห้า	(1) ชุมชนป่าห้า	(1) น้ำบ่อหลวง (2) ต้นไม้ขนาดใหญ่ประจำชุมชน	(1) ลำเหมืองและทางน้ำเดิม (2) การฟ้อนเล็บ
	<p>ความสำคัญ: การรวมกลุ่มทำงานระหว่างประธานชุมชนป่าห้าและสมาชิกชุมชนที่มุ่งเน้นการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนอย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมาชุมชนยังไม่เคยมีประสบการณ์การขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนร่วมกับกลุ่มประชาสังคม</p>	<p>ความสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงสภาพและการใช้งานของบ่อน้ำและต้นไม้ขนาดใหญ่ประจำหมู่บ้านที่ชุมชนเล็งเห็นความสำคัญและอยากให้มีการฟื้นคืนสภาพและคุณค่าขององค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในอดีต</p>	<p>ความสำคัญ: ความทรงจำเกี่ยวกับนิเวศสิ่งแวดล้อมและพื้นที่กิจกรรมวัฒนธรรมประกอบด้วย ความทรงจำตำแหน่งลำธารในชุมชนที่เชื่อมโยงน้ำจากคอยสุเทพ และเรื่องราวการฝึกฝนศิลปะการฟ้อนเล็บและบ้านพ่อครูจัดเครื่องสักการะไหว้บูชาเมืองเก่าเชียงใหม่</p>
ชุมชน ช้างม้อย	(1) ผู้ประกอบการเดิมและผู้ประกอบการใหม่ (2) ประธานชุมชน	(1) ศาสนสถาน (2) อาคารพาณิชย์ที่มีความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรมสมัยใหม่	(1) ประเพณีกวนข้าวยากู้
	<p>ความสำคัญ: ชุมชนชมพูช้างม้อย เป็นย่านธุรกิจที่สำคัญในเขตเมืองเก่าเชียงใหม่มาเป็นเวลานาน โดย ณ ปัจจุบันมีการเกิดกิจการจากผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่เข้ามาฟื้นฟูและสร้างการรับรู้ของชุมชน ทำให้ชุมชนช้างม้อยเป็นที่รู้จักสำหรับคนรุ่นใหม่ และมีประธานชุมชนที่พร้อมให้ความร่วมมือและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่</p>	<p>ความสำคัญ: ชุมชนชมพูช้างม้อยประกอบด้วยวัดสำคัญจำนวน 2 วัด คือ วัดหนองคำ และวัดชมพู ซึ่งต่าง ก็มีกลุ่มศรัทธาที่คอยช่วยเหลือดูแล และรายล้อมด้วยอาคารพาณิชย์ที่มีประวัติศาสตร์และเรื่องราวเชื่อมโยงกับตลาดวโรรสด้านการค้าของเมืองเชียงใหม่</p>	<p>ความสำคัญ: ประเพณีที่ชุมชนดำเนินทุกปีในช่วงเทศกาลลอยกระทง โดยเป็นกิจกรรมขนาดเล็กที่ผู้สูงอายุในชุมชนจะร่วมกันทำงานเพื่อสืบทอดความเชื่อดังกล่าว</p>

ภาพที่ 4 ตัวอย่างการทำงานร่วมกับชุมชน ภาคประชาสังคม และเยาวชน เพื่อการเรียนรู้ทรัพยากรชุมชนที่สำคัญในพื้นที่

2. สถานการณ์ความร่วมมือระดับท้องถิ่นของกลุ่มเครือข่ายและภาคประชาสังคม

การขับเคลื่อนกลไกการรักษาทรัพยากรการเรียนรู้ของเมืองเชียงใหม่ พบว่า กระบวนการสร้างความเชื่อมโยงเข้ากับกรอบการทำงานเมืองแห่งการเรียนรู้และกิจกรรมในพื้นที่ศึกษา คณะวิจัยได้ดำเนินการค้นหาและเชื่อมโยงการทำงานระหว่างภาคประชาสังคมและเครือข่ายชุมชน ผ่านกระบวนการสำรวจพื้นที่ร่วมกัน (site exploration) และกระบวนการประชุมกลุ่มย่อย (ดังภาพที่ 5) และพบภาคประชาสังคม จำนวน 4 กลุ่มที่สามารถขับเคลื่อนสู่การทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อพัฒนากลไกการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมตามเป้าหมายของกลุ่ม โดยสามารถแบ่งบทบาทหน้าที่ ประกอบด้วย

2.1 กลุ่มที่ 1 ศิลปินและนักทำงานศิลปะ มีเป้าหมายการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนสังคม ทำหน้าที่เชื่อมโยงกลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 4 ผ่านกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ และจำเป็นต้องมีความร่วมมือกับผู้ประกอบการในการสนับสนุนและการสื่อสารที่เกิดผล

2.2 กลุ่มที่ 2 กลุ่มยูริสตีเพื่อสังคม มีเป้าหมายในการขับเคลื่อนงานเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตคนชายขอบ สุขภาพ อาหาร และสิ่งแวดล้อม โดยสามารถร่วมมือกลุ่มที่ 3 และกลุ่มที่ 1 ในการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้และส่งต่อวิธีการทำงานให้แก่กลุ่มที่ 4

2.3 กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ประกอบการและภาคธุรกิจ มีเป้าหมายในการยกระดับการขับเคลื่อนงานเชิงสังคมโดยใช้การจัดการแบบธุรกิจเข้ามาส่งเสริม สามารถทำหน้าที่ส่งต่อวิธีการและความรู้ให้กับกลุ่มที่ 2 และถ่ายทอดแนวทางการทำงานและการสื่อสารสู่กลุ่มที่ 4 และพร้อมสนับสนุนการทำงานร่วมกับกลุ่มที่ 1

2.4 กลุ่มที่ 4 กลุ่มเยาวชนจากสภาเด็กจังหวัดเชียงใหม่ มีเป้าหมายในการเรียนรู้ผ่านการทำงานจริงและทำหน้าที่สะท้อนความต้องการและความคิดเห็นในฐานะเยาวชนต่อการขับเคลื่อนเมือง โดยร่วมเรียนรู้กระบวนการทำงานกับกลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 3 พร้อมเชื่อมโยงกับกลุ่มที่ 2 เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจต่อไป

ภาพที่ 5 ตัวอย่างการประชุมกลุ่มย่อยและการลงพื้นที่ชุมชนร่วมกันระหว่างคณะวิจัย ตัวแทนชุมชน และกลุ่มประชาสังคม

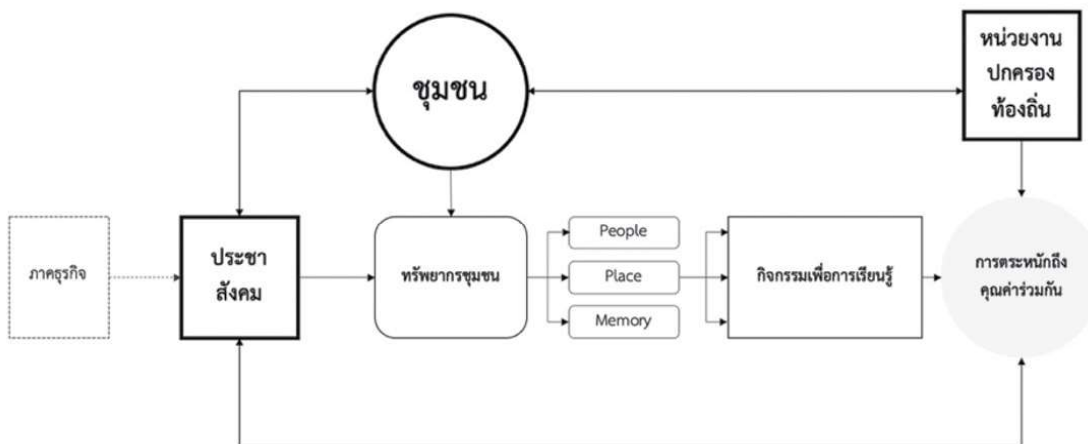
3. กลไกกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นบนพื้นฐานความร่วมมือระดับท้องถิ่น (local collaboration) อย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มเครือข่ายและประชาสังคมในการขับเคลื่อนกลไก พบว่า แต่ละภาคส่วนมีบทบาทและความสามารถในการร่วมมือ เพื่อหนุนเสริมการเรียนรู้ระดับเมือง (ดังภาพที่ 6) ดังนี้

3.1 ชุมชน ผู้ถือองค์ความรู้ภายในพื้นที่ (local content) และเป็นผู้ที่จะทำหน้าที่ในการรักษาและผลักดันองค์ความรู้ภายในพื้นที่ให้เป็นที่ยอมรับระดับเมือง

3.2 ภาคประชาสังคม ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง (mediator) ที่มาพร้อมกับเครื่องมือและองค์ความรู้อื่นที่ช่วยสนับสนุนการยกระดับการทำงานในพื้นที่ รวมถึงทำหน้าที่ส่งเสริมกระบวนการทำงานเชื่อมโยงระหว่างคณะวิจัยและหน่วยงานปกครองท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลนครเชียงใหม่

3.3 หน่วยงานปกครองท้องถิ่น ทำหน้าที่ในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายและ

3.4 ภาคธุรกิจ สนับสนุนด้านเงินทุนและเครื่องมือ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการเชื่อมโยงผ่านกลุ่มภาคประชาสังคม

ภาพที่ 6 กลไกการทำงานของแต่ละภาคส่วนเพื่อผลักดันการเรียนรู้แบบข้ามภาคส่วนในพื้นที่เมืองเชียงใหม่

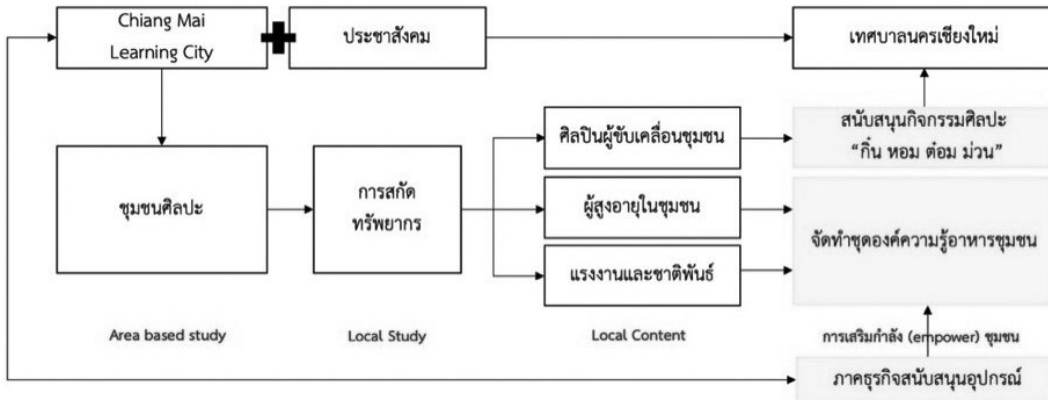
สอดคล้องกับงานศึกษาของ Clarke & Crane (2018) ในกระบวนการสร้างความร่วมมือเชิงธุรกิจ อย่างยั่งยืนว่า ต้องอาศัยรูปแบบกระบวนการทำงานที่รวมบริบทในพื้นที่ (the strong interpretation) ในกระบวนการพิจารณาเชิงกลยุทธ์ (strategic consideration) เพื่อให้เกิดกระบวนการบูรณาการที่มีความ แข็งแรงและชัดเจน ต้องสร้างการทำงานร่วมกันระหว่างหุ้นส่วนที่หลากหลาย และนำเสนอการเปรียบเทียบเชิง ระบบโดยการเชื่อมโยงของการสร้าง “คุณค่าร่วมกันข้ามภาคส่วน” การทำจริงและประเด็นเชิงสังคม ทั้งนี้การ เปลี่ยนแปลงความร่วมมือแบบข้ามภาคส่วน จำเป็นต้องพิจารณาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ประกอบด้วย (1) โครงสร้างด้านแหล่งเงินทุน (2) โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน (3) โครงสร้างองค์กรด้าน สาธารณสุข และ (4) โครงสร้างความสัมพันธ์ทางการเมือง ดังนั้น จึงเกิดกลไกการทำงานเพื่อขับเคลื่อนเมือง แห่งการเรียนรู้ บนความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์กันของแต่ละภาคส่วน บนฐานการใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็น ตัวขับเคลื่อน โดยมีชุมชน กลุ่มประชาสังคม และหน่วยงานปกครองท้องถิ่นเป็นผู้เล่นสำคัญ (key player) นอกเหนือจาก คน สถานที่ และความทรงจำ ที่ทำหน้าที่ฐานคุณค่าสำคัญ (foundation value) เพื่อทำ หน้าที่เป็นผู้สนับสนุนหลัก และสร้างความตระหนักถึงคุณค่าร่วมกันระหว่างภาคส่วนด้วย

4. การศึกษาท้องถิ่นบนฐานกลไกการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมการเรียนรู้ระดับเมืองแบบข้ามภาคส่วน

การสร้างความร่วมมือแบบข้ามภาคส่วนของภาคประชาสังคม เป็นการสร้างกลไกในการทำงาน ภายใต้อัตลักษณ์ประกอบ 3 ประการหลัก คือ (1) การตระหนักถึงทรัพยากรการเรียนรู้ที่ทุกคนเห็นคุณค่าร่วมกัน (2) การกำหนดบทบาทกลุ่มประชาสังคม ที่ร่วมขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่ และ (3) การทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน ประชาสังคม และหน่วยงานท้องถิ่น ภายใต้อัตลักษณ์แห่งการเรียนรู้ เชียงใหม่ พบกลไกการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ในพื้นที่ 3 ชุมชนศึกษา ประกอบด้วย

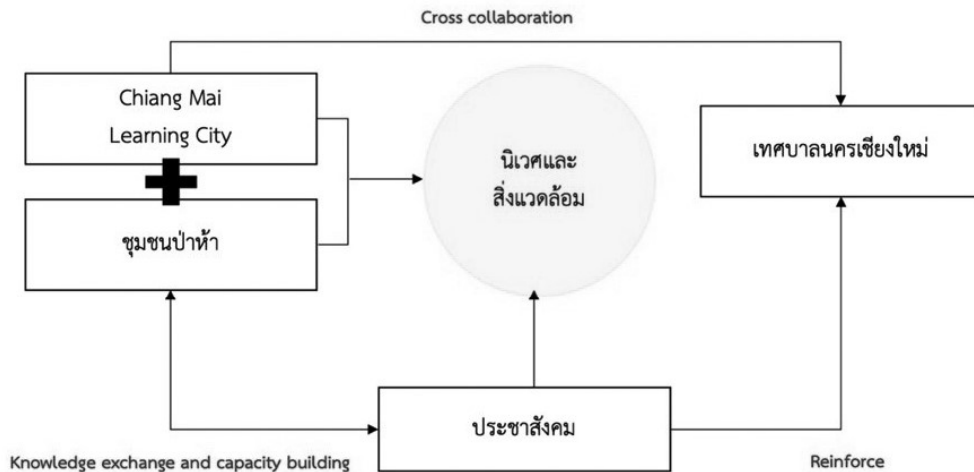
4.1 ชุมชนควรร่วมมือ ศิลปะเพื่อการขับเคลื่อนชุมชน มีคุณลักษณะสำคัญ คือ ความสัมพันธ์ ที่ดีระหว่างศิลปินซึ่งเป็นคนนอกพื้นที่ กับชาวชุมชนเดิม และผู้อยู่อาศัยใหม่ซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานชาติพันธุ์ โดยมีประธานชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านการทำงานในพื้นที่ชุมชนเป็นกำลังหลักใน การสร้างเครือข่าย (network) และความร่วมมือ (collaboration) ในขณะที่กลุ่มศิลปินเป็นผู้นำแนวคิดและ งานศิลปะเข้ามาเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงทั้งกลุ่มคนภายในและภายนอก พร้อมการสร้างการรับรู้ระดับ พื้นที่ผ่านงานศิลปะ ดังนั้นการดำเนินงานวิจัยจึงเป็นการช่วยเสริมกระบวนการ เพื่อยกระดับศักยภาพด้าน การระบุทรัพยากรที่มีคุณค่าร่วมกัน (shared value resource) และยกระดับประเด็นด้านอาหารชุมชน ก่อให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าหลากหลายของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่และเป็นการส่งต่อองค์ความรู้ในวงกว้าง มากขึ้น (ดังภาพที่ 7)

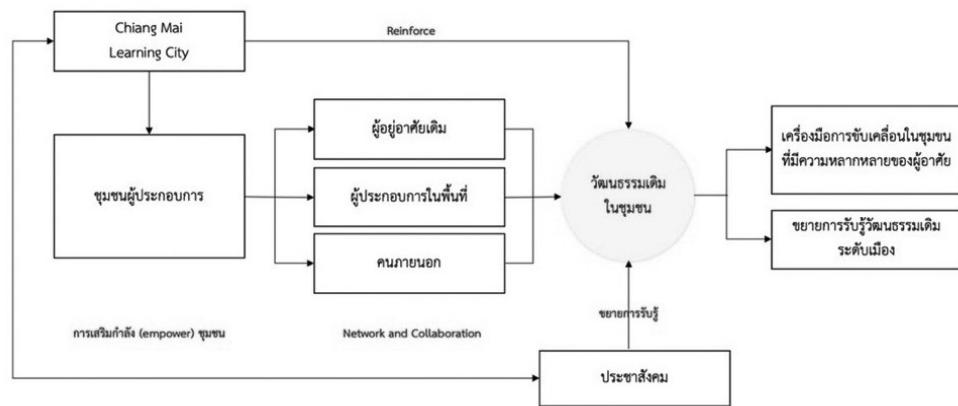
ภาพที่ 7 กลยุทธ์การศึกษาท้องถิ่นชุมชนควรม้า ศิลปะเพื่อการขับเคลื่อนชุมชน

4.2 ชุมชนป่าห่า นิเวศเมืองขับเคลื่อนชุมชน มีลักษณะสำคัญ คือ ที่ตั้งอยู่ในบริบทของเมืองที่ถูกล้อมรอบไปด้วยการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ระหว่างย่านถนนนิมมานเหมินท์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประกอบกับที่ผ่านมาชุมชนยังไม่มีโอกาสในการร่วมงานการพัฒนาชุมชน ดังนั้น ในกระบวนการทำงานเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม คือ กลุ่มกรีนเรนเจอร์ เข้ามาเป็นผู้ขับเคลื่อนร่วมในการทำงาน ทั้งในมิติการสำรวจคุณค่าชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม การให้ความรู้ด้านการจัดพื้นที่สำหรับผู้อยู่อาศัยรายได้น้อย และการอบรมการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ขนาดเล็กในบ้านให้สามารถเกิดประโยชน์ ก่อให้เกิดกลไกการทำงานที่ภาคประชาสังคมทำหน้าที่ช่วยสกัดคุณค่าร่วมกับชุมชน เกิดชุดข้อมูลการวางแผนพัฒนาชุมชนด้านนิเวศและสิ่งแวดล้อม ซึ่งชุมชนได้นำชุดความรู้นี้ไปเสนอต่อเทศบาลนครเชียงใหม่ต่อไป (ดังภาพที่ 8)

ภาพที่ 8 กลยุทธ์การศึกษาท้องถิ่นชุมชนป่าห่า นิเวศเมืองขับเคลื่อนชุมชน

4.3 ชุมชนข้างม่อย การฟื้นฟูและส่งเสริมวัฒนธรรมเดิม มีลักษณะสำคัญ คือ การเป็นชุมชนเมืองที่มีความผสมผสานระหว่างคนพื้นที่และคนภายนอก โดยเฉพาะผู้ประกอบการ ส่งผลให้มีความแตกต่างด้านความเข้าใจในวัฒนธรรมพื้นที่สูง อย่างไรก็ตาม การฟื้นฟูกิจกรรมกวนข้าวยากู้ โดยการนำเอากระบวนการเรียนรู้เข้ามายกระดับพื้นที่ ช่วยให้เกิดการรับรู้ในวงกว้างขึ้น กลายเป็นแนวทางที่สามารถฟื้นฟูย่านเศรษฐกิจที่มีความหลากหลายของผู้อยู่อาศัย ปัจจัยสำคัญ คือ การฟื้นฟูองค์ความรู้พื้นถิ่นในพื้นที่ที่จะสามารถก่อให้เกิดความร่วมมือและทำการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง พร้อมทั้งวางบทบาทและหน้าที่ของชุมชนผู้ประกอบการ และภาคประชาสังคมในการสร้างพันธมิตรใหม่ ๆ ในการทำงานร่วมกับชุมชนที่ดี (ดังภาพที่ 9)

ภาพที่ 9 กลยุทธ์การศึกษาท้องถิ่นชุมชนข้างม่อย การฟื้นฟูและส่งเสริมวัฒนธรรมเดิม

การขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ภายใต้กรอบการทำงานของสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยูเนสโก โดยมุ่งเน้นในห้วงศักราบครองท้องถิ่นของประเทศสมาชิก ชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมกันสร้างคำมั่นสัญญา (commitment) ในการร่วมกันผลักดันสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทุกกลุ่มและทุกวัย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเทศบาลนครเชียงใหม่มีสถานะเป็นประเทศสมาชิก และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อน แต่ในเชิงการปฏิบัติยังขาดกระบวนการทำงานร่วมกับชุมชนระดับลึก กล่าวคือ ชุมชนที่อยู่ภายในพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ สถานศึกษา และภาคส่วนอื่น ๆ ยังขาดการรับรู้ด้านการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ของเชียงใหม่ และไม่ทราบถึงแผนงานและการขับเคลื่อนโดยหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ชุดโครงการวิจัยโครงข่ายท้องถิ่นกับการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่ กรอบวิจัยเมืองแห่งการเรียนรู้ จึงทำหน้าที่ในการหนุนเสริมและเป็นการเริ่มต้นในการยกระดับทรัพยากรการเรียนรู้ และจำลองการสร้างรูปแบบการทำงานร่วมกับชุมชน

สรุปผลการศึกษา

การทดลองกระบวนการทำงานแบบข้ามภาคส่วนไปพร้อมกัน จากการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ 3 ชุมชน ร่วมกับภาคประชาสังคม จำนวน 4 กลุ่มนำร่อง มีข้อค้นพบสำคัญของการสร้างกลไกความร่วมมือในการพัฒนากลยุทธ์การศึกษาท้องถิ่นบนฐานการเรียนรู้ระดับเมือง และต่อยอดระดับความร่วมมือข้ามภาคส่วนดังต่อไปนี้

1. ทรัพยากรและนิเวศการเรียนรู้ของเมืองเชียงใหม่ ณ ปัจจุบัน

1.1 ข้อเท็จจริงที่ว่าสถานการณ์ของทรัพยากรเมืองที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับคน สถานที่ และความทรงจำ มีความสำคัญต่อผู้คนลดลงตามกาลเวลา ประเมินได้จากสภาพ (condition) และคุณค่า (value) ที่สำคัญเฉพาะกลุ่มเท่านั้น กล่าวคือ ผู้คนที่ยังเข้าใจคุณค่าและรักษาสภาพทรัพยากรทั้ง 3 ชุมชน เป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีกำลังเพียงพอในการส่งต่อทรัพยากรที่สำคัญต่อการเรียนรู้ ทั้งยังขาดกระบวนการเรียนรู้เชื่อมต่อกับคนรุ่นใหม่ ส่งผลกระทบให้นิเวศการเรียนรู้ที่เสื่อมสภาพตามกาลเวลา

1.2. นิเวศการเรียนรู้และกลไกการทำงานใน 3 พื้นที่ มีความแตกต่างกันไปตามบริบทเชิงกายภาพและความต้องการของชุมชน จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการเสริมกำลัง (reinforce) เข้าไปช่วยในการสร้างกลไกการเรียนรู้ให้สมบูรณ์ ควบคู่ไปกับการสร้างความร่วมมือใหม่ระหว่างกลุ่มประชาสังคม โดยภายใต้การดำเนินงานวิจัยร่วมกับภาคประชาสังคมหน้าใหม่ ให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบและร่วมดำเนินกิจกรรม พร้อมร่วมหาแนวทางการยกระดับชุมชนภายใต้กรอบแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1) ชุมชนควรคำม้า แม้จะมีกลุ่มศิลปินที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ แต่กระบวนการทำงานศิลปะยังขาดการมีส่วนร่วมในวงกว้าง กล่าวคือ ชุมชนอยากให้มีกระบวนการที่ช่วยในการตัดสินใจโดยเฉพาะภาพวาดหรือความหมายของภาพวาดนั้น ซึ่งคณะวิจัยได้เสนอวิธีการจัดทำกระบวนการใช้ศิลปะเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมในวงกว้างช่วยเปิดโอกาสให้ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ มีส่วนร่วมในการออกแบบและวางแผนงานศิลปะที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการสื่อความหมาย ประวัติศาสตร์ และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนควรคำม้า เกิดกระบวนการสนับสนุนด้านเงินทุนจากหน่วยงาน และเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของชิ้นงาน (ownership) แต่ละชิ้นในพื้นที่ซึ่งจำเป็นต้องถูกดูแลรักษาโดยเจ้าของพื้นที่

2) ชุมชนป่าห้า แม้จะมีความต้องการในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งครอบคลุมพื้นที่อ่อนไหวที่มีคนอยู่อาศัยมาเป็นระยะเวลานาน จึงจำเป็นต้องมีการทำงานร่วมกับกลุ่มประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับผู้มีรายได้น้อย สิ่งแวดล้อม และที่อยู่อาศัยคนจนเมือง เข้ามาช่วยดำเนินงานเพื่อหาแนวทางในการฟื้นฟูแบบส่งผลกระทบน้อยที่สุด นอกจากนี้ จำเป็นต้องมีกระบวนการฟื้นฟูระบบน้ำในชุมชน ซึ่งถือเป็นต้นทางของระบบน้ำในเมือง เพื่อแก้ปัญหาหน้าเสาเสียในพื้นที่เมืองเชียงใหม่อย่างจริงจัง

3) ชุมชนช่างม่อย แม้จะมีกระบวนการและกิจกรรมภายใต้งานวิจัยจะมีความพยายามฟื้นฟูคุณค่าของชุมชนและย่านผ่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และประเพณีสำคัญ แต่ยังคงมีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาด้านผลกระทบจากกลุ่มธุรกิจกลางคืนในพื้นที่ โดยข้อเสนอที่เกิดขึ้นระหว่างชุมชน ประกอบด้วย (1) การตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานชุมชนช่างม่อย เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในและสร้างข้อตกลงระหว่างผู้อยู่อาศัยเดิมและผู้ประกอบการใหม่ร่วมกัน และ (2) การออกแบบผังและแผนชุมชน เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการพื้นที่ร่วมกันของทุกกลุ่ม

2. สถานการณ์ความร่วมมือระดับท้องถิ่น ของกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

จากการขับเคลื่อนกลไกการรักษาทรัพยากรการเรียนรู้ของเมืองเชียงใหม่ พบว่า ความสนใจของภาคประชาสังคมเมืองเชียงใหม่ในการขับเคลื่อน จากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลภาคประชาสังคม ประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การพัฒนาชุมชน การอนุรักษ์เมือง และคุณภาพเมือง เมื่อทำการ

จำลองความสัมพันธ์ (relationship network) พบว่า สามารถระบุความเชื่อมโยงระหว่างภาคประชาสังคม ประกอบด้วย (1) องค์กรหรือกลุ่มที่ขึ้นทะเบียนและองค์กรภาครัฐ (2) องค์กรหรือเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการขยายผล (3) องค์กรหรือกลุ่มขับเคลื่อนที่เชื่อมโยงผ่านการทำงานร่วมกัน และ (4) องค์กร เครือข่าย หรือกลุ่มที่มีความเชื่อมโยงผ่านแนวคิดและตัวบุคคลเดียวกัน เมื่อใช้เครื่องมือการระบุเหตุการณ์บนเส้นเวลา เพื่อระบุประเภททรัพยากรร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 - พ.ศ. 2564 สามารถระบุได้ 3 ประเภทหลัก ได้แก่ ความร่วมมือที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสถานที่หรือสถาปัตยกรรมระดับเมือง การขับเคลื่อนที่เป็นเหตุการณ์สำคัญเพื่อตอบสนองต่อปัญหา และเครือข่ายการทำงานภาคประชาสังคม ตลอดจนความร่วมมือระดับเมืองในการขับเคลื่อนกลไก เมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาประกอบกับการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับตัวแทนกลุ่มประชาสังคม พบว่า ความต้องการทรัพยากรสำคัญของเมืองด้านกลไกการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ความต้องการ คือ ความต้องการด้านฐานข้อมูลเมืองที่เป็นสาธารณะ ความต้องการกำลังคนหรือหน่วยงานกลาง ความต้องการด้านพื้นที่กลาง และเงินทุนในการขับเคลื่อน

จากผลลัพธ์ดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ในบริบทเมืองเชียงใหม่ที่มีความผสมผสานระหว่างความเป็นเมืองเก่าและเมืองเป้าหมายการพัฒนาในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ส่งผลให้ภาคประชาสังคมมีการตอบสนองต่อประเด็นด้านการพัฒนาชุมชนและการอนุรักษ์เมืองมากที่สุด และมีการขับเคลื่อนอย่างเฉพาะตน (individuality) บนรูปแบบการทำงานที่พึ่งพาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือองค์กรเป็นหลัก และอาจกล่าวได้ว่า ภาคประชาสังคม ทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” ที่มีองค์ความรู้เฉพาะด้านและเป็นผู้ทำหน้าที่เชื่อมโยงการทำงานระหว่างเทศบาลนครเชียงใหม่และชุมชน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสถาปัตยกรรมระดับเมืองมากที่สุด ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะของภาคประชาสังคมในเมืองเชียงใหม่

3. กลไกกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นบนพื้นฐานความร่วมมือระดับท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม

สำหรับกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนกลไกดังกล่าว พบว่า แนวคิดสมัยใหม่เกี่ยวกับการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้เกิด “สังคมแห่งการเรียนรู้” โดยหน่วยงานท้องถิ่นที่จะจัดการโครงสร้างการศึกษา (educational structure) ภายใต้อาณัติฐาน 2 ประการ คือ (1) ทุกภาคส่วนและหน่วยงานกลายเป็นผู้ให้ (provider) ด้านการศึกษา และ (2) ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โดยการได้รับประโยชน์มากที่สุด จากการที่มีสังคมที่เต็มไปด้วยโอกาสแห่งการเรียนรู้ (Osborne, Kearns & Yang, 2013) ภายใต้งานดำเนินงานวิจัยผ่านการทำงานร่วมกับกลุ่มประชาสังคม ชุมชน และเชื่อมโยงเทศบาลนครเชียงใหม่และภาคเอกชน ผ่านกระบวนการสกัดทรัพยากรเมืองแห่งการเรียนรู้และการทดลองกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ สามารถสกัดบทบาทและความสามารถในการร่วมมือเพื่อหนุนเสริมการเรียนรู้ระดับเมือง ประกอบด้วย ผู้เล่นหลัก คือ ชุมชน และหน่วยงานปกครองท้องถิ่น ที่ทำหน้าที่เป็นแกนหลัก ในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้ จะเห็นว่าประชาสังคมทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและหน่วยงานปกครองท้องถิ่น ผ่านองค์ความรู้และเครื่องมือการทำงานเฉพาะกลุ่ม ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากในบริบทการพัฒนาและขับเคลื่อนสังคมแห่งการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่ โดยมีภาครัฐกิจทำหน้าที่หนุนเสริมกิจกรรมตามความสนใจขององค์กร อาจกล่าวสรุปได้ว่า กลไกกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นบนพื้นฐานความร่วมมือระดับท้องถิ่น เพื่อสร้างการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่ ประกอบด้วย ผู้ให้ (provider) 3 กลุ่มหลัก คือ ประชาสังคม ชุมชน และหน่วยงานปกครองท้องถิ่น โดยทั้ง 3 ต้องทำงานร่วมกันบนฐานการใช้ทรัพยากรชุมชนแห่งการเรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าร่วม

4. กลยุทธ์การศึกษาท้องถิ่นบนฐานกลไกการขับเคลื่อนการเรียนรู้ระดับเมือง และการสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วน

หนึ่งในคุณลักษณะสำคัญของเมืองแห่งการเรียนรู้ (key features of learning cities) คือ การระดมและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ จากงานวิจัย พบว่า แต่ละชุมชนในพื้นที่ศึกษามีคุณลักษณะเฉพาะที่เกิดจากทรัพยากรที่ปรากฏอยู่ ประกอบด้วย (1) ชุมชนควรค่ามา ศิลปะเพื่อขับเคลื่อนชุมชน (2) ชุมชนป่าห่า นิเวศเมืองขับเคลื่อนชุมชน และ (3) ชุมชนข้างม่อย การฟื้นฟูและ ส่งต่อวัฒนธรรมเดิม อันสามารถนำไปสู่การสร้างเครือข่ายภาคีเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยอาศัยกลยุทธ์ของการ ทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน กลุ่มประชาสังคม และหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ผ่าน 3 องค์ประกอบหลัก คือ (1) การตระหนักถึงทรัพยากรการเรียนรู้ที่ทุกคนเห็นคุณค่าร่วมกัน (2) การกำหนดบทบาทภาคประชาสังคม ที่ร่วมขับเคลื่อนเมืองเชียงใหม่แห่งการเรียนรู้และ (3) การทำงานร่วมกันภายใต้กรอบเมืองการเรียนรู้เชียงใหม่ โดยองค์ประกอบสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการทำงานระหว่างภาคส่วน กล่าวคือ “ภาคประชาสังคม” ที่ทำหน้าที่ประสานและยกระดับทรัพยากรในพื้นที่ชุมชน และออกแบบทางเลือกวิธีการศึกษาองค์ความรู้ ท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงการทำงานระหว่างประชาชนและหน่วยงานปกครองท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดกลยุทธ์ การศึกษาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อน เพื่อการพัฒนาเมือง ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตขององค์การยูเนสโก โดยเทศบาลนครเชียงใหม่ เพื่อให้สามารถออกแบบและ วางแผนกลยุทธ์การศึกษาท้องถิ่นให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการใช้ ทรัพยากรที่มีคุณค่าในชุมชนเป็นฐานสำคัญในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มุ่งเป้าขยายการทำงานแบบข้าม ภาคส่วนระหว่างเทศบาลนครเชียงใหม่ ภาคประชาสังคม ชุมชน และภาคเอกชน กระตุ้นสร้างเครื่องมือใหม่ ๆ เพื่อการเรียนรู้ระดับเมืองบนฐานข้อมูลเดียวกัน ให้เกิดกลไกกระตุ้นการเรียนรู้แบบข้ามภาคส่วนแก่ เมืองเชียงใหม่ในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง กลไกการสร้างความร่วมมือและการขับเคลื่อนเมืองแห่ง การเรียนรู้ ภายใต้ชุดโครงการวิจัย โครงข่ายท้องถิ่นกับการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่ ได้รับทุนสนับสนุนจาก กองทุน ส่งเสริม ววน. และหน่วย บพท. ปีงบประมาณ 2564 ตามเลขที่สัญญา A15F640104

เอกสารอ้างอิง

- Barth, B., Cruz F.J. & Miguel, A. (2018). **Cross-sector collaboration for better social outcomes**. Brussel: The European Venture Philanthropy Association.
- Child, J., Faulkner, D. & Tallman, S. (2005). **Cooperative strategy: managing alliances, networks, and joint ventures**. Retrieved May 30, 2022, from <https://academic.oup.com/book/2413>
- Clarke, A. & Crane A. (2018). Cross sector partnerships for systemic change: systematized literature review and agenda for further research. **Journal of Business Ethics**, 150 (1), 303-313.
- Kearns, P. (2015). Learning cities on the move. **Australian Journal of Adult Learning**, 55(1), 153-168.
- Merkel, A. & Seidel, L. (2018). **Organizational learning in a cross-sectoral collaboration towards sustainable development**. Retrieved April 28, 2021, from <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1482857/FULLTEXT01.pdf>
- Osborne M., Kearns, P. & Yang J. (2013). **Learning cities: developing inclusive, prosperous and sustainable urban communities**. Retrieved April 20, 2022, from <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11159-013-9384-y.pdf>
- Parker, J. (2019). **Learning cities: experiences, reflections and opportunities**. France: World Committee for Lifelong Learning.
- Pedersen, E., et al. (2021). Toward collaborative cross-sector business models for sustainability. **Business & Society**, 60(5), 1039-1058.
- UNESCO Institute of Lifelong Learning. (2015). **UNESCO global network of learning cities guiding documents**. Retrieved April 15, 2022, from <https://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/LifelongLearning/learning-cities/en-unesco-global-network-of-learning-cities-guiding-documents.pdf>
- Wongkongkaew, S. (2021). **Karn pattana krabuankarn phuea khap khluen prachakhom mueang Chiang Mai**. (In Thai) [A process for the development of sustainable Chiang Mai]. Retrieved March 20, 2022, from https://www.khonthai4-0.net/system/resource/file/kpfgo_content_attach_file_384_1.pdf?date=2022-07-20%2011:00:21.1